

(3 Hours)

(Total Marks-100)

Please check whether you have go the right question paper

NB : 1) All questions are compulsory

2) All questions Carry equal marks.

Q.1 Explain the achievements of Babur as the founder of Mughal Empire?

OR

Describe the Akbar's Rajput policy?

Q.2 Comments on Mughal administration?

OR

Throw light on the judicial system of Mughals?

Q. 3 Trace the reasons responsible for the rise of Maratha power?

OR

Write detailed information on Chhatrapati Shivaji Maharaj's administration?

Q.4 Discuss the economic situation of Mughal period?

OR

Evaluate the educational conditions during the Mughal period?

Q.5 Write short notes on any two of the following.

- a. Jahangir.**
- b. Mansabdari system during the Mughal period.**
- c. Chhatrapati Rajaram Maharaj.**
- d. Art of the Mughal Period.**

*****

मराठी रूपांतर

(३ तास)

(एकुण गुण : १००)

सूचना :

१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ मोगल साम्राज्याचा संस्थापक या नात्याने बाबरची कामगिरी स्पष्ट करा ?

किंवा

अकबराच्या राजपूत विषयक धोरणाचे वर्णन करा ?

प्र.२ मोगल प्रशासनावर भाष्य करा ?

किंवा

मोगलांच्या न्यायव्यवस्थेवर प्रकाश टाका ?

प्र. ३ मराठा सत्तेच्या उदयास जबाबदार कारणांचा मागोवा घ्या ?

किंवा

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रशासनावर सविस्तर माहिती लिहा ?

प्र. ४ मोगल कालखंडातील आर्थिक परिस्थितीवर चर्चा करा ?

किंवा

मोगल कालखंडातील शैक्षणिक परिस्थितीचे मूल्यमापन करा ?

प्र. ५ खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा .

अ. जहांगीर.

ब. मोगल कालखंडातील मनसबदारी पद्धती.

क. छत्रपती राजाराम महाराज.

ड. मोगल कालखंडातील कला.

*****

(वेळ -३ तास)

[एकूण गुण: १००]

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १) अ) शाहिरी वाङ् मयाचे स्वरूप विशद करून 'पोवाडा' या काव्यप्रकाराची वैशिष्ट्ये साधार स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) अनंत फंदी आणि होनाजी बाळा यांच्या शाहिरी लेखनाचा आढावा घ्या.

प्र. २) अ) दत्त आणि नाथ पंथीयांच्या लिखित साहित्याचे स्वरूपविशेष सोदाहरण स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) समर्थ रामदास यांच्या साहित्यलेखनाचा थोडक्यात आढावा घ्या.

प्र. ३) अ) ख्रिस्ती धर्मियांनी मध्ययुगीन मराठी साहित्याला दिलेले योगदान सोदाहरण स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) हुसेन अंबरखान आणि शहा मुंतोजी या इस्लामी संतकर्वींच्या वाङ् मयीन कार्याचा सविस्तर आढावा घ्या.

प्र. ४) अ) बखरीतील कथारचनेची वैशिष्ट्ये सांगून शिवपूर्वकालीन बखरींचा परिचय करून द्या. २०

किंवा

आ) बखर वाङ् मयाचे स्वरूपविशेष सांगून दोन पेशवेकालीन बखरींची सविस्तर माहिती द्या.

प्र. ५) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. २०

१. लावणीची ठळक वैशिष्ट्ये

२. नाथ संप्रदायाचे कार्य

३. ख्रिस्तपुराण

४. सभासदाची बखर

*****

24348

[Time : 3 Hours]

[Marks : 100]

Please check whether you have got the right question paper.

N. B: 1. All questions are **Compulsory**.

2. All questions carry **equal** marks.

Q.1 A) Give an account of integration of Indian States.

OR

B) Describe the Socio – Economic Reforms during Nehru Era.

Q.2 A) Explain the work of Lal Bahadur shastri as the Prime Minister.

OR

B) Write a detailed note on the Nationalization of Banks.

Q.3 A) Briefly describe the India's relations with its neighbouring countries.

OR

B) Give an account of liberalization.

Q.4 A) Review the Women Empowerment Movement in India.

OR

B) Explain the Progress in Science and Technology in Independent India.

Q.5 Attempt any **two** short Note of the following.

a) Features of the Indian Constitution.

b) Janata Government.

c) Rajiv Gandhi.

d) Separatist Movement.

(मराठी रूपांतर)

(वेळ: ३ तास)

एकूण गुण: १००

सुचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ अ. भारतीय राज्याच्या एकिकरणाची माहिती द्या.

किंवा

ब. नेहरुयुगातील सामाजिक व आर्थिक सुधारनांचे वर्णन करा.

प्र. २ अ. पंतप्रधान म्हणून लालबहादूर शास्त्रीचे कार्य स्पष्ट करा.

किंवा

ब. बँकांच्या राष्ट्रीयीकरणावर सविस्तर टिप लिहा.

प्र. ३ अ. भारताचे शेजारिल राष्ट्रांबरोबरच्या संबंधाचे थोडक्यात वर्णन करा.

किंवा

ब. उदारिकरणाची माहिती द्या.

प्र. ४ अ. भारतातील महिला सबलीकरण चळवळीचा आढावा घ्या.

किंवा

ब. स्वातंत्र्य भारतातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील प्रगती स्पष्ट करा.

प्र. ५ खालील पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

अ. भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये

ब. जनता सरकार

क. राजीव गांधी

ड. फूटिरतावादी चळवळ

वेळ : ३ तास

गुण : १००

- सूचना - १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न.१ अ) प्लेटोने मांडलेल्या अनुकृती सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा. २०

किंवा

आ) एडगर ॲलन पो, कोर्टहॉप आणि अर्नोल्ड यांनी केलेल्या काव्यव्याख्या स्पष्ट करा.

प्रश्न.२ अ) रूपक आणि प्रतीक या संकल्पनांच्या आधारे साहित्याच्या भाषेचे स्वरूप सोदाहरण उलगडून दाखवा. २०

किंवा

आ) अपरिचितिकरण आणि अनेकार्थता या साहित्यभाषेच्या संदर्भातील संकल्पना साधार स्पष्ट करा.

प्रश्न.३ अ) कोलरिजच्या कल्पनाशक्तीचा सिद्धांत सविस्तर नमूद करा. २०

किंवा

आ) आत्माविष्कार आणि जीवनभाष्य या साहित्यप्रयोजनांचा परिचय करून द्या.

प्रश्न.४ अ) 'कॅथार्सिस' संकल्पनेसंबंधीच्या विरेचनवादी भूमिकेची सविस्तर चर्चा करा. २०

किंवा

आ) रिचर्ड्सने मांडलेल्या प्रेरणासंतुलनाच्या सिद्धांताच्या आधारे साहित्याची आस्वादप्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न ५ पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. २०

अ) वर्डस्वर्थने केलेली काव्यव्याख्या

आ) नियमोल्लंघन - साहित्याच्या भाषेचे वैशिष्ट्य

इ) सामाजिक बांधिलकी - एक साहित्यप्रयोजन

ई) 'कॅथार्सिस' संकल्पनेसंदर्भातील लेसिंगची भूमिका

*****

Time: 2 ½ hours

Marks: 80

N.B: 1. All questions are compulsory.
2. All questions carry equal marks.

1. a) Explain the duties and responsibilities of curator in Museum. 20
OR
b) Describe the various types of Museums with suitable examples.
2. a) Explain the methods of collection of objects in a museum. 20
OR
b) Elucidate the in-house and out-reach activities of a museum.
3. a) Define “Archival Science”. Discuss the scope and value of records as source of history. 20
OR
b) State the classification of records in Archives.
4. a) Give an account of the methods of conservation and preservation of records in archives. 20
OR
b) Discuss the utility of digital sources.

*****

मराठी रूपांतर

वेळ -2 ½ तास

गुण ८०

सूचना - 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

१ वस्तुसंग्रहलयातील अभिरक्षकाच्या जबाबदऱ्या आणि कर्तव्ये स्पष्ट करा. २०

किंवा

१ समर्पक उदाहरणे देऊन विविध प्रकारच्या वस्तु संग्रहलयांचे वर्णन करा.

२ वस्तु संग्रहलयामध्ये वस्तु संग्रह करण्याच्या पद्धती लिहा. २०

किंवा

२ वस्तु संग्रहलयाची अंतर्गत आणि बाह्य कार्ये स्पष्ट करा.

३ अभिलेख शास्त्राची व्याख्या करा आणि इतिहासाचे संदर्भ साधन म्हणून अभिलेखांची चर्चा करा. २०

किंवा

३ अभिलेखागारातील अभिलेखांचे वर्गीकरण करा.

४ अभिलेखागारातील अभिलेखांचे जतन आणि संवर्धन करण्याच्या पद्धतींचा आढावा घ्या. २०

किंवा

४ डिजिटल साहित्याची उपयोगितेची चर्चा करा.

*****

(२ 1/2 तास)

(एकूण गुण : ८०)

Please check whether you have got the right question paper.

सुचना.:

१. सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. अ) महाराष्ट्रातील सामाजिक स्थित्यंतराचा मराठी साहित्यावर कसा प्रभाव पडला आहे ते लिहा. २०
किंवा
ब) 'साहित्य म्हणजे सामाजिक सांस्कृतिक स्थितीगतीची अभिव्यक्ती असते' या विधानाची सोदाहरण मांडणी करा.
२. अ) दलित साहित्याचे स्वरूप स्पष्ट करून ऋषीकेश कांबळे यांनी 'भाई तुम्ही कुठे आहात!' या नाटकात कोणत्या समस्येवर भाष्य केले आहे ते सविस्तर लिहा. २०
किंवा
ब) ऋषीकेश कांबळे यांच्या 'भाई तुम्ही कुठे आहात!' या नाटकातून अभिव्यक्त झालेल्या दलित चळवळीचा परामर्श घ्या.
३. अ) 'तिचा अवकाश' हा कथासंग्रह स्त्रियांच्या ठसठसणाऱ्या वेदनांची गाथा आहे.' हे विधान २०
साधार स्पष्ट करा.
किंवा
ब) स्त्रीवादी साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करून 'तिचा अवकाश' या कथासंग्रहातील कथांच्या आशयसूत्रांचा आढावा घ्या.
४. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) २०
  - १) शरश्चंद्र मुक्तिबोध यांचे साहित्य-समाज या संबधातील विचार
  - २) म.ना.वानखेडे यांच्या लेखातील दलित जाणीव
  - ३) 'भाई तुम्ही कुठे आहात!' मधील मिलिंद
  - ४) 'भाई तुम्ही कुठे आहात!' मधील दिनकरराव
  - ५) 'आईच्या नावानं' या कथेतील स्मिता
  - ६) 'सुटे गिराण' मधील सुमती

.....

Time:3hrs

Marks: 100

N.B.

1. All questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate full marks.
3. Draw neat Diagrams wherever necessary.

Q.1. Answer any two of the following.

(20Marks)

- a) Explain the meaning, scope and importance of international trade.
- b) Discuss the Smith's theory absolute cost difference
- c) Describe the Heckscher Ohlin theory.

Q.2. Answer any two of the following.

(20 Marks)

- a) What are the different methods to measure the terms of trade.
- b) Explain the meaning and component of balance of payment
- c) Discuss the various gains from International trade.

Q.3. Answer any two of the following.

(20 Marks)

- a) Explain the determination of foreign exchange rate with demand and supply.
- b) Analyse the case for the foreign free trade
- c) Discuss the meaning and operation of managed flexible exchange rate.

Q.4. Answer any two of the following.

(20 Marks)

- a) Discuss the advantages and disadvantages of MNCs
- b) What are the three core functions of IMF
- c) Explain the functions of WTO

Q.5. Write a Short note on any two.

(20 Marks)

- a) Leontief Paradox
- b) SWAP Market
- c) Case for free trade
- d) Write a note on SAARC

Or

Q.5. Multiple choice question, Select an appropriate option

(20 Marks)

- 1) Who proclaimed trade is an 'engine of growth'?
  - a) D.H. Robertson
  - b) Alfred Marshall
  - c) Adam Smith
  - d) J.S. Mill
- 2) Which of the following is not a positive impact of International trade?
  - a) Innovation
  - b) Widen Market
  - c) Optimization of Production
  - d) Pollution

- 3) Direction of trade indicates.....
  - a) Trading partners in export and import
  - b) Trading partners in goods and services
  - c) Trading amount
  - d) Terms of Trade

- 4) World trade is mostly dominated by.....
  - a) Developing countries
  - b) Developed countries
  - c) South Asian Countries
  - d) Under developed countries

- 5) Who explained the concepts of 'absolute cost difference'?
  - a) Adam Smith
  - b) David Ricardo
  - c) Harrod- Domar
  - d) Karl Marks

- 6) Which are the factors of production assumed in the H-O theory?
  - a) Labour and Capital
  - b) Land and entrepreneur
  - c) Capital and Land
  - d) Labour and Land

- 7) Which of the following factor does not influence on reciprocal demand?
  - a) Population
  - b) Income
  - c) Size of Country
  - d) Absence of trade

- 8) Reciprocal demand is expressed in graphical terms through.....
  - a) Offer curves
  - b) Production possibility frontier
  - c) Demand curve
  - d) Supply curve

- 9) Equilibrium terms of trade means.....
  - a) Terms of trade at which export and import is equal
  - b) The ratio between export prices to import prices
  - c) Terms of trade at which price is equal
  - d) Terms of trade at which there is no trade

- 10) Purchasing power theory is developed by-----
- Gustav cassel
  - Heckscher Ohlin
  - Leontief
  - Ricardo
- 11) ----- Currency is universally accepted
- Fiat
  - Vehicle
  - Hard
  - Reserve
- 12) Many IMF members opted Managed flexible exchange rate system from
- 1973
  - 1990
  - 2000
  - 2008
- 13) Foreign Direct Investment referes to
- Loan from IMF
  - Grants from World bank
  - Investment by MNCs
  - Domestic Investment
- 14) IMF was established in -----
- 1991
  - 1944
  - 1996
  - 2000
- 15) Brettonwood Conference resulted in the formation of two institutions
- IMF and IDA
  - IMF and IFC
  - IFC and IBRD
  - IMF and IBRD
- 16) Which of the following crisis is not assisted by IMF
- Balance of Payment crisis
  - Financial Crisis
  - Fiscal crisis
  - Natural disaster
- 17) WTO markes its 25th anniversary in -----
- 2016
  - 2018
  - 2020
  - 2019

18) WTO was established on-----

- a) 1st Jan 1991
- b) 1st jan 1995
- c) 1st jan 1998
- d) 1st Jan 2000

19) Intellectual property rights means

- a) Legal right of intellectual activity
- b) Legal rights of trade
- c) Legal rights to companies
- d) Legal rights to get education

20) SAARC was founded at -----

- a) Kathmandu
- b) Delhi
- c) Dhaka
- d) karachi

*****

मराठी रूपांतर

वेळ: 3 तास

गुण: १००

सूचना -

१. सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
३. आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

- प्रश्न.१. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
- अ) आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राचा अर्थ, व्याप्ती आणि महत्व स्पष्ट करा.
  - ब) स्मिथ चा निरपेक्ष खर्च सिद्धांत - चर्चा करा.
  - क) हेकक्षर ओहलीन सिद्धांत स्पष्ट करा.
- प्रश्न.२. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
- अ) व्यापाराच्या शर्ती मोजण्यासाठी कोणत्या वेगवेगळ्या पद्धती आहेत.
  - ब) व्यवहारशेष चा अर्थ आणि घटक स्पष्ट करा
  - क) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या विविध लाभांवर चर्चा करा
- प्रश्न.३. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
- अ) मागणी आणि पुरवठ्याच्या आधारे परकीय चलन दराचे निर्धारण स्पष्ट करा.
  - ब) परकीय मुक्त व्यापाराच्या बाजूचे युक्तिवाद स्पष्ट करा
  - क) नियंत्रित लवचिक विनिमय दराचा अर्थ आणि कार्यपद्धती यावर चर्चा करा.
- प्रश्न.४. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
- अ) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे फायदे आणि तोटे यांची चर्चा करा
  - ब) IMF ची तीन मुख्य कार्ये कोणती आहेत
  - क) WTO ची कार्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न.५. कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा. 20
- अ) लियोनटिफ विरोधाभास
  - ब) स्वॅप मार्केट
  - क) मुक्त व्यापारासाठी केस
  - ड) सार्कवर टीप लिहा

किंवा

- प्रश्न 5 बहुपर्यायी प्रश्न, योग्य पर्याय निवडा. 20
- 1) व्यापार हे 'वाढीचे इंजिन' आहे असे कोणी घोषित केले?
    - अ) डीएच रॉबर्टसन
    - ब) आल्फ्रेड मार्शल
    - क) अँडम स्मिथ
    - ड) जे.एस. मील

2) खालीलपैकी कशाचा आंतरराष्ट्रीय व्यापारावर सकारात्मक परिणाम होत नाही?

- अ) नवोन्मेष
- ब) विस्तीर्ण बाजारपेठ
- क) उत्पादनाचे पर्याप्तीकरण
- ड) प्रदूषण

३. व्यापाराची दिशा काय दर्शवते

- अ) आयात व निर्यात मधील व्यापार भागीदार देश
- ब) वस्तू आणि सेवा चा व्यापार आकृतिबंध
- क) व्यापाराची रक्कम
- ड) व्यापार शर्ती

४. जागतिक व्यापार कोणाचे वर्चस्व आहे?

- अ) विकसनशील देश
- ब) विकसित देश
- क) दक्षिण आशीयाई देश
- ड) अविकसित देश

५. 'निरपेक्ष खर्च फरक' संकल्पना कोणी विषद केली?

- अ) अडमस्मिथ
- ब) डेविड रिकार्डो
- क) हरोड- डोमर
- ड) कार्ल मार्क्स

६. हेक्सचर ओह्लीन सिद्धांतात उत्पादनाचे कोणते घटक गृहीत धरले आहेत?

- अ) श्रमिक व भांडवल
- ब) भूमी व संयोजक
- क) भांडवल व भूमी
- ड) श्रमिक व भूमी

७. खालीलपैकी कोणता घटक अन्योन्य मागणीवर परिणाम करत नाही

- अ) लोकसंख्या
- ब) उत्पन्न
- क) देशाचा आकार
- ड) व्यापाराचा अभाव

८. अन्योन्य मागणी हे----- चे आकृतीय प्रतिनिधित्व करते.

- अ) देयता वक्र
- ब) उत्पादन शक्यता वक्र
- क) मागणी वक्र
- ड) पुरवठा वक्र

९. संतुलित व्यापार शर्ती म्हणजे

- अ) अश्या व्यापार शर्ती जेथे आयात व निर्यात समान असतात
- ब) निर्यातीच्या किमतीचे आयातीच्या किमतीला गुणोत्तर
- क) अश्या व्यापार शर्ती जेथे किंमत समान असते
- ड) अश्या व्यापार शर्ती जेथे व्यापार होत नाही

10) क्रयशक्तीचा सिद्धांत ----- यांनी विकसित केला आहे.

- अ) गुस्ताव कॅसल
- ब) हेकसचर ओहलिन
- क) लिओन्टीफ
- ड) रिकार्डो

11) ----- चलन सर्वत्र स्वीकारले जाते

- अ) फियाट
- ब) वाहक
- क) हार्ड
- ड) राखीव

12) अनेक IMF सदस्यांनी व्यवस्थापित लवचिक विनिमय दर प्रणालीची निवड या सालापासून केली

- अ) १९७३
- ब) १९९०
- क) २०००
- ड) २००८

13) थेट परकीय गुंतवणुकीचा संबंधीत आहे

- अ) IMF कडून कर्ज
- ब) जागतिक बँकेकडून अनुदान
- क) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची गुंतवणूक
- ड) देशांतर्गत गुंतवणूक

14) IMF ची स्थापना ----- मध्ये झाली.

- अ) १९९१
- ब) १९४४
- क) १९९६
- ड) २०००

15) ब्रेटनवूड परिषदेमुळे या दोन संस्थांची निर्मिती झाली

- अ) IMF आणि IDA
- ब) IMF आणि IFC
- क) IFC आणि IBRD
- ड) IMF आणि IBRD

16) खालीलपैकी कोणत्या संकटाला IMF द्वारे मदत केली जात नाही

- अ) व्यवहारशेष संकट
- ब) आर्थिक संकट
- क) वित्तीय संकट
- ड) नैसर्गिक संकट

17) WTO ची 25 वा वर्धापन दिन ----- मध्ये साजरी करते

- अ) २०१६
- ब) २०१८
- क) २०२०
- ड) २०१९

18) WTO ची स्थापना ----- रोजी झाली.

- अ) १ जानेवारी १९९१
- ब) १ जानेवारी १९९५
- क) १ जानेवारी १९९८
- ड) 1 जानेवारी 2000

19) बौद्धिक संपदा अधिकार म्हणजे?

- अ) बौद्धिक कृतींचा (Intellectual activity) कायदेशीर हक्क
- ब) व्यापाराचा कायदेशीर हक्क
- क) कंपन्याचा कायदेशीर हक्क
- ड) शिक्षण प्राप्त करण्याचा कायदेशीर हक्क

20) सार्क ची स्थापना कुठे झाली.?

- अ) काठमांडू
- ब) दिल्ली
- क) ढाका
- ड) कराची

*****

(Time: 3 Hours)

(Marks: 100)

Instructions:

1. All questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate full marks.
3. Draw neat Diagrams wherever necessary.

- Q. 1.** Answer **any Two** of the following. (20)
- A) Analyse the aggregate supply curve in detail.
  - B) Discuss the Long run relationship between inflation and unemployment.
  - C) What is a rational expectation? Describe the concept of rational expectation in detail.
- Q. 2.** Answer **any Two** of the following. (20)
- A) Describe in detail the various Phases of the Trade cycles.
  - B) Critically Examine Hawtrey's theory of Trade Cycles.
  - C) Discuss in detail monetary measures for controlling trade cycles.
- Q. 3.** Answer **any Two** of the following. (20)
- A) Discuss in detail the concept of Managed Exchange Rate.
  - B) Comment on "Convertibility of Currency."
  - C) What is the Currency Crisis? Discuss the various Causes Currency Crisis.
- Q. 4.** Answer **any Two** of the following. (20)
- A) What are the various reasons for Breakdown of the Bretton Woods? Discuss in detail.
  - B) Analyse the various Causes of the Global Economic Crisis.
  - C) Explain the Performance of the New Development Bank (BRICS Bank).
- Q. 5.** Write notes (**Any Two**). (20)
- A) The combined equilibrium aggregate demand and aggregate supply curves
  - B) Features of Trade Cycles.
  - C) Concept of Balance of payment
  - D) The objectives and functions of Asian Development Bank (ADB).

OR

- Q. 5.** Choose the correct alternatives of the following. (20)

1. An ..... shows the total spending on domestic goods and services at each price level.
  - A) Aggregate Demand Curve
  - B) Demand Curve
  - C) Aggregate Supply Curve
  - D) Supply Curve

2. The Aggregate Demand-Aggregate Supply Model (AD-AS) is a way of illustrating the determination of .....
  - A) national income and changes in the expenditure level.
  - B) National income and changes in the Consumption level.
  - C) National income and changes in the price level.
  - D) National income and changes in the saving level.

3. According to Milton Friedman and Phelps, No trade-off between ..... in the long run.
  - A) Inflation and Consumption
  - B) Inflation and unemployment
  - C) Inflation and Investment
  - D) Inflation and saving

4. Tobin's Phillips curve is .....
  - A) Vertical
  - B) Kinked-shaped
  - C) Negative slope
  - D) Positive slope

5. The idea of rational expectations was popularized by economists .....in the 1970s.
  - A) Robert Lucas and T. Sargent
  - B) Prof. J. B. Clark
  - C) Adam Smith
  - D) John F. Muth

6. A trade cycle refers to ..... in economic activities specially in employment, output and income, prices, profits etc.
  - A) Increase
  - B) Fluctuations
  - C) Decrease
  - D) Equality

7. ....denotes the turning point of the business cycle from depression to prosperity.
  - A) Recovery
  - B) Depression or Contraction
  - C) Prosperity or Expansion
  - D) Recession.

8. Generally, a trade cycle is composed of .....
  - A) Six phases.
  - B) Three phases.
  - C) Four phases.
  - D) Seven phases.

9. The trade cycle is a part of the ----- economy.
  - A) Capitalism
  - B) Democracy
  - C) Socialist
  - D) Dictatorship

10. Hawtrey believes that ..... are the basic causes of the trade cycle.
- A) Expansion and contraction of Taxation
  - B) Expansion and contraction of Price
  - C) Expansion and contraction of Cost
  - D) Expansion and contraction of money
11. In a cleanfloat, exchange rate is determined by-----
- A) Government
  - B) Central bank
  - C) Market force
  - D) Commercial bank
12. When there is unfavorable balance of Payment?
- A) $\text{Export} > \text{Import}$
  - B) $\text{Export} = \text{Import}$
  - C) $\text{Export} < \text{Import}$
  - D) $\text{Saving} > \text{Investment}$
13. The Balance of Payment (BOP) is one of the oldest and the most important ..... for any country, especially the more open economies.
- A) Psychological Statement
  - B) Statistical statement
  - C) Historical statement
  - D) Scientific statement
14. ----- causes a currency crisis.
- A) Sharp increase in the value of a country's currency
  - B) Stable country's currency
  - C) Sharp fall in the value of a country's currency
  - D) Slight fall in the value of a foreign currency
15. .... is the rate at which one currency is exchanged for another currency.
- A) Interest Rate
  - B) Foreign exchange rate
  - C) Bank Rate
  - D) Price Level
16. New Development Bank (NDB) is a ..... established by BRICS countries.
- A) Single development bank
  - B) Individual development bank
  - C) Multilateral development bank
  - D) Jointed development bank

17. Asian Development Bank (ADB) provides an average of more than ..... annual assistance to its developing member countries.
- A) \$50 billion
  - B) \$30 billion
  - C) \$60 billion
  - D) \$80 billion
18. The European Union was formed under which of the following treaties?
- A) Rome treaty
  - B) Amsterdam treaty
  - C) New York treaty
  - D) Maastricht treaty
19. What is full form of AIIB?
- A) Air India International Board
  - B) Asian Infrastructure Investment Bank
  - C) Asian International Indian Bank
  - D) All Indian International Banks
20. Asian Development bank's headquarter is situated in .....country.
- A) India
  - B) China
  - C) Nepal
  - D) Philippines

*****

मराठी रुपांतर

(वेळ: ३ तास)

(गुण: १००)

सूचना :-

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३. आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

प्रश्न १. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) समग्र पुरवठा वक्राचे सविस्तर विश्लेषण करा.
- ब) स्फिती (भाववाढ) आणि बेरोजगारी यांच्यातील दीर्घकालीन सममूल्यनाची चर्चा करा.
- क) विवेकी अपेक्षा म्हणजे काय? विवेकी अपेक्षा या संकल्पनेचे सविस्तर वर्णन करा.

प्रश्न २ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) व्यापार चक्राच्या विविध अवस्थांचे सविस्तर वर्णन करा.
- ब) हॉट्टेच्या व्यापार चक्र सिद्धांताचे टीकात्मक परीक्षण करा.
- क) व्यापार चक्रे नियंत्रणासाठीच्या मौद्रिक उपायांची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न ३ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) व्यवस्थापित विनिमय दराच्या संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) “चलनाची परिवर्तनीयता” यावर भाष्य करा.
- क) चलन आपत्ती म्हणजे काय? चलन आपत्तीच्या विविध कारणांची चर्चा करा.

प्रश्न ४ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) ब्रेटन वुड्सच्या अपयशाची (बिघाडाची) विविध कारणे कोणती आहेत? सविस्तर चर्चा करा.
- ब) जागतिक आर्थिक संकटाच्या विविध कारणांचे विश्लेषण करा.
- क) नवीन विकास बँकेची (ब्रिक्स बँक) कामगिरी स्पष्ट करा.

प्रश्न ५ टीपा लिहा (कोणतेही दोन).

(२०)

- अ) समग्र मागणी आणि समग्र पुरवठा वक्र यांचा एकत्रित समतोल
  - ब) व्यापार चक्रांची वैशिष्ट्ये
  - क) व्यवहारशेषाची संकल्पना
  - ड) आशियाई विकास बँकेची (ADB) उद्दिष्टे आणि कार्ये
- किंवा

प्र. ५. खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडा.

(२०)

1. ....प्रत्येक किंमत पातळीस देशांतर्गत वस्तू आणि सेवांवर होणारा एकूण खर्च दर्शवितो.

- अ) समग्र मागणी वक्र
- ब) मागणी वक्र
- क) समग्र पुरवठा वक्र
- ड) पुरवठा वक्र

2. समग्र मागणी-समग्र पुरवठा प्रतिमान (Aggregate Demand -Aggregate Supply Model) हे

..... दर्शविण्याचा एक मार्ग आहे.

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्न आणि खर्चाच्या पातळीतील बदल.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्न आणि उपभोग पातळीतील बदल.
- क) राष्ट्रीय उत्पन्नाचे निर्धारण आणि किंमत पातळीतील बदल.
- ड) राष्ट्रीय उत्पन्न आणि बचत पातळीतील बदल.

3. मिल्टन फ्रीडमन आणि फेल्ट्स यांच्या मते, दीर्घकालावधीत ..... यामध्ये सममूल्यन असत नाही.

- अ) स्फिती आणि उपभोग
- ब) स्फिती आणि बेरोजगारी
- क) स्फिती आणि गुंतवणूक
- ड) स्फिती आणि बचत

4. टोबिनचा फिलिप्स वक्र ..... आहे.

- अ) अनुलंब उताराचा
- ब) विकुंचित आकाराचा
- क) नकारात्मक उताराचा
- ड) सकारात्मक उताराचा

5. तर्कसंगत अपेक्षांची कल्पना 1970 च्या दशकात अर्थशास्त्रज्ञ ..... यांनी लोकप्रिय केली.

- अ) रॉबर्ट लुकास आणि टी. सार्जेंट
- ब) प्रा. जे. बी. क्लार्क
- क) अँडम स्मिथ
- ड) जॉन एफ. मुथ

6. व्यापार चक्र म्हणजे आर्थिक कार्यांमध्ये विशेषतः रोजगार, उत्पादन आणि उत्पन्न, किंमती, नफा इत्यादी मधील .... होय.

- अ) वाढ
- ब) चढउतार
- क) घट
- ड) समानता

7. ....व्यापार चक्रातील घसरण (उदासीनता) आणि समृद्धीकडे वळण्याचा बिंदू दर्शवते.

- अ) पुनर्रचना किंवा पुनरुज्जीवन
- ब) मंदी किंवा संकोच
- क) तेजी किंवा समृद्धी
- ड) घसरण किंवा अपसरण

8. सामान्यतः व्यापार चक्र ..... बनलेले असते.

- अ) सहा अवस्थांनी (टप्प्यांनी)
- ब) तीन अवस्थांनी (टप्प्यांनी)
- क) चार अवस्थांनी (टप्प्यांनी)
- ड) सात अवस्थांनी (टप्प्यांनी)

9. व्यापारचक्र हे ----- अर्थव्यवस्थेचे अंग आहे .

- अ) भांडवलशाही
- ब) लोकशाही
- क) समाजवादी
- ड) हुकुमशाही

10. मुद्रेचा ..... ही व्यापारचक्राची मूळ कारणे आहेत, असे हॉट्टेचे मत आहे.

- अ) कर आकारणीचा विस्तार आणि आकुंचन
- ब) किमतीचा विस्तार आणि आकुंचन
- क) खर्चाचा विस्तार आणि आकुंचन
- ड) मुद्रेचा विस्तार आणि आकुंचन

11. शुद्ध तरलता (Clean Float) मध्ये, विनिमयदर-----द्वारे निर्धारित केला जातो.

- अ) सरकार
- ब) मध्यवर्ती बँक
- क) बाजारशक्ती (Marketforce)
- ड) व्यापारी बँक

12. प्रतिकूल व्यवहारशेष केंव्हा असतो?

- अ) निर्यात > आयात
- ब) निर्यात = आयात
- क) निर्यात < आयात
- ड) बचत > गुंतवणूक

13.व्यवहारशेष (BOP)हे कोणत्याही देशासाठी, विशेषतः अधिक खुल्या अर्थव्यवस्थांसाठी सर्वात जुने आणि सर्वात महत्त्वाचे .....आहे.

- अ) मानसशास्त्रीय विधान
- ब) सांख्यिकी विधान
- क) ऐतिहासिक विधान
- ड) वैज्ञानिक विधान

14.----- झाल्यामुळे चलन संकट उद्भवते.

- अ) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात तीव्र वाढ
- ब) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात स्थिरता
- क) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात तीव्र घट
- ड) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात किंचित घट

15. .... म्हणजे असा दर आहे की, ज्या दराने एका चलनाची दुसऱ्या चलनात देवाणघेवाण केली जाते.

- अ) व्याजदर
- ब) परकीय चलन दर
- क) बँक दर
- ड) किंमत पातळी

16.नवीन विकास विकास बँक (NDB) ही ब्रिक्स देशांनी स्थापन केलेली .....आहे.

- अ) एकल विकास बँक
- ब) वैयक्तिक विकास बँक
- क) बहुपक्षीय विकास बँक
- ड) संयुक्त विकास बँक

17. आशियाई विकास बँक (ADB) ही तिच्या विकसनशील सदस्य देशांना सरासरी ..... पेक्षा जास्त वार्षिक मदत पुरविते.

- अ) \$50 अब्ज
- ब) \$30 अब्ज
- क) \$60 अब्ज
- ड) \$80 अब्ज

18.खालीलपैकी कोणत्या करारानुसार युरोपियन युनियनची स्थापना झाली?

- अ) रोम करार
- ब) आम्सटरडॅम करार
- क) न्यूयार्क करार
- ड) मास्ट्रीचकरार

19. AIIB चे पूर्ण रूप काय आहे?

- अ) Air India International Board
- ब) Asian Infrastructure Investment Bank
- क) Asian International Indian Bank
- ड) All Indian International Banks

20. आशियाई विकास बँकेचे मुख्यालय ..... देशात आहे.

- अ) भारत
- ब) चीन
- क) नेपाळ
- ड) फिलिपाईन्स

*****

2½ Hours

Marks: 80

Note : i) All questions are compulsory

ii) All questions carry equal marks.

Q. 1) Attempt any two questions of the following. (20)

- A. What are the main features of Co-operation? Discuss.
- B. What is Co-operation? State the Benefits of Co-operation in economic development.
- C. Describe the impact of globalization on Co-operation movement.

Q. 2) Attempt any two questions of the following. (20)

- A. Describe the Structure of Co-operative Finance.
- B. Explain the performance of National Co-operative development corporation (NCDC) in economic development of India.
- C. What are the functions of Urban Co-operative banks? Discuss.

Q. 3) Attempt any two questions of the following. (20)

- A. Explain the role of Co-operative sugar factory in rural development.
- B. What is Co-operative farming? Explain the Importance of Co-operative farming.
- C. State the role of Agro-based Industry in the economic development of India.

Q. 4) Attempt any two questions of the following. (20)

- A. Explain the functions of marketing Co-operative society.
- B. What is Consumer Co-operative Society ? Explain the importance of consumer Co-operative society.
- C. What are the functions of housing Co-operative society ? Describe.

[वेळ: २½ तास]

[गुण: ८०]

- सुचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ ला) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) सहकाराचे प्रमुख गुणवैशिष्ट्ये कोणती आहेत ? चर्चा करा.
ब) सहकार म्हणजे काय ? आर्थिक विकासात सहकाराचे फायदे सांगा.
क) जागतिकीकरणाचे सहकारी चळवळीवरील परिणामांचे वर्णन करा.

प्र. २ रा) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) सहकारी वित्त पुरवठ्याच्या रचनेचे वर्णन करा.
ब) भारताच्या आर्थिक विकासात राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळाची (NCDC) कामगिरी स्पष्ट करा.
क) नागरी (अर्बन) सहकारी बँकांचे कार्ये कोणती आहेत ? चर्चा करा.

प्र. ३ रा) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) ग्रामीण विकासात सहकारी साखर कारखान्याची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) सहकारी शेती म्हणजे काय ? सहकारी शेतीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
क) भारताच्या आर्थिक विकासात शेती आधारित उद्योगांची भूमिका सांगा.

प्र. ४ था) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(२०)

- अ) सहकारी विपणन संस्थांचे कार्ये स्पष्ट करा.
ब) ग्राहक सहकारी संस्था म्हणजे काय ? ग्राहक सहकारी संस्थेचे महत्त्व सांगा.
क) गृहनिर्माण सहकारी संस्थेची कार्ये कोणती आहेत ? वर्णन करा.

Time: 2 ½ hours

Marks: 80

- N.B: 1. All questions are compulsory.
2. All questions carry equal marks.

1. Define Museology. Write in brief the history of museum movement in India from 1784 to 1928. 20

OR

1. "A curator is the living force of the museum". Comment.

2. Critically examine the care and caution that should be taken by a museum to preserve the rich cultural heritage of the country. 20

OR

2. Elaborate the changing role of Museum's in modern India.

3. Evaluate the value of archives as source of history. 20

OR

3. State how archival records are preserved.

4. Write a note on retention of archives. 20

OR

4. Examine the issues and challenges of Digital archives.

*****

मराठी रूपांतर

वेळ -2 ½ तास

गुण ८०

सूचना - 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. वस्तुसंग्रहालयशास्त्राची व्याख्या लिहून १७७४ ते १९२८ या काळातील भारतीय वस्तुसंग्रहालय चळवळीचा थोडक्यात इतिहास लिहा. २०

किंवा

१. "अभिरक्षक हा वस्तुसंग्रहालयाची जिवंत शक्ति असते " भाष्य करा.

२. देशाचा समृद्ध सांस्कृतिक वारसा जतन करण्यासाठी वस्तुसंग्रहालयातील वस्तूंची कश्या प्रकारे काळजी व निगा ठेवली जाते याचे सटीक परीक्षण करा. २०

किंवा

२. आधुनिक भारतातील वस्तुसंग्रहालयाच्या बदलत्या भूमिकेचे विवेचन करा.

३. ऐतिहासिक संदर्भ साधने म्हणून अभिलेखांचे परीक्षण करा. २०

किंवा

३. अभिलेख कश्या प्रकारे संवर्धित केले जातात ते सांगा.

४. अभिलेखांचे संग्रहण कसे राखतात यावर टिपण लिहा. २०

किंवा

४. डिजिटल साधनांच्या समस्या व आव्हानांचे परीक्षण करा,

*****

[Time: 3 Hours]

[Marks: 100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N. B: 1. **All** question are **Compulsory**.
2. **All** questions carry **equal** marks.

Q.1 A) Discuss the salient features of the Indian constitution.

OR

B) Examine the various social reforms introduced during Nehru Era (1947-1964)

Q.2 A) Give an Account of the rise of Mrs. Indira Gandhi in Indian politics.

OR

B) Write the detailed note on the Emergency of 1975.

Q.3 A) Review the Political Developments during (1984 CE to 2000 CE).

OR

B) Comment on the India's relations with its neighbouring countries

Q.4 A) Write a detailed note on the Separatist Movements.

OR

B) Explain the women Empowerment Movement in India.

Q.5 A) Attempt **any two** of the following.

- Integration of Indian States.
- Janata Government
- Liberalization
- Progress of Science and Technology

(मराठी रूपांतर)

(वेळ: ३ तास)

एकूण गुण: १००

सुचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ अ. भारतीय राज्य घटनेच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

किंवा

ब. नेहरू युगातील (१९४७ — १९६४) विविध सामाजिक सुधारणांचे परिक्षण करा.

प्र. २ अ. भारतीय राजकारणात श्रीमती इंदिरागांधी यांच्या उदयाची माहिती द्या.

किंवा

ब. १९७५ च्या आण्णबाणिवर सविस्तर टिप लिहा.

प्र. ३ अ. इ.स. १९८४ ते २००० या काळातील राजकीय विकासाच्या घडामोडिचा आढावा घ्या.

किंवा

ब. भारताचे शेजारिल राष्ट्राबरोबरील संबंधावर भाष्य करा.

प्र. ४ अ. फुटिरतावादी चळवळीवर सविस्तर टिप लिहा.

किंवा

ब. भारतातील महिला सबलीकरण चळवळ स्पष्ट करा.

प्र. ५. खालील पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

अ. भारतीय राज्यांचे एकिकरण.

ब. जनता सरकार

क. उदारिकरण

ड. विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील प्रगती

(3Hours)

(Total Marks-100)

Please check whether you have go the right question paper

NB :1) All questions are compulsory

2) All questions Carry equal marks.

Q. 1 Describe the situation in India before Babur's invasion?

OR

Review the Humayun-Sher Shah conflict?

Q.2 Write detailed information on Mughal administration?

OR

Explain the nature and merits and demerits of the Mansabdari system of Mughals?

Q.3 Comment on the achievements of Chhatrapati Shivaji Maharaj as an ideal ruler?

OR

Write detailed information on Chhatrapati Shivaji Maharaj's administration?

Q.4 Throw light on the social conditions of Mughal period?

OR

Evaluate the religious situation in the Mughal period?

Q.5 Write short notes on **any two** of the following.

- a. Aurangzeb's religious policy.
- b. Revenue Policy of Mughals.
- c. Chhatrapati Sambhaji Maharaj.
- d. Architecture of the Mughal period.

*****

मराठी रूपांतर

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२)सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१ बाबर आक्रमनापूर्वीच्या भारताच्या परिस्थितीचे वर्णन करा ?

किंवा

हुमायून-शेरशहा संघर्षाचा आढावा घ्या ?

प्र.२ मोगल प्रशासनावर सविस्तर माहिती लिहा ?

किंवा

मोगलांच्या मनसबदारी पद्धतीचे स्वरूप व गुण दोष स्पष्ट करा ?

प्र.३ एक आदर्श राज्यकर्ता या नात्याने छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या कामगिरीवर भाष्य करा ?

किंवा

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रशासनावर सविस्तर माहिती लिहा?

प्र. ४ मोगल कालखंडातील सामाजिक परिस्थितीवर प्रकाश टाका ?

किंवा

मोगल कालखंडातील धार्मिक परिस्थितीचे मूल्यमापन करा ?

प्र.५ खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा .

अ. औरंगजेबाचे धार्मिक धोरण.

ब. मोगलांचे महसूल धोरण.

क. छत्रपती संभाजी महाराज.

ड. मोगल कालखंडातील स्थापत्य.

*****